

EZ 20 I MORALNE IMPLIKACIJE

Karlo VIŠATICKI

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
KVisaticki@gmx.net

Sažetak

U uvodnom dijelu priloga daje se kratka biografija proroka Ezekielia. Podatci su vrlo oskudni, tako da se teško može govoriti o pravoj biografiji, više zapravo o obrisima i minimalnim podacima. Prorok Ezekiel pozvan je od Gospodina u vrijeme babilonskog sužanjstva. Govoreći o samom spisu, donose se prijedlozi podjele teksta Ezekielove knjige s tim što treba reći da glede toga ne postoji konsenzus među autorima. Tekst Ez 20, koji se u daljnjem dijelu rada analizira, ima simptomatičan naslov – Izraelove opačine. Starješine dolaze proroku i žele od njega konkretan odgovor glede sužanjstva, odnosno trajanja i kraja sužanjstva, a prorok u ime Božje odgovara nabrajajući grijeha naroda počevši od Egipta pa sve do momenta kada starješine dolaze proroku. Izraelci su prakticirali štovanje božanstava, a to se direktno protivi prvoj Božjoj zapovijedi koja je izričita i zahtijeva isključivo štovanje samo Jahve i nikoga drugoga. Prorok ne daje nikakav konkretan odgovor kada će naime biti kraj sužanjstva, ali isto tako ostavlja mogućnost da će se Bog smilovati svome narodu. Konačna odluka nije još donesena, jer Gospodin ne želi propast, nego spasenje svoga naroda. Na Izraelcima je odbaciti kumire, druge bogove i štovati samo Jahvu i to ne na uzvišicama (*bamot*), nego u Jeruzalemu, koji će postati duhovni centar svijeta. Ljudima koji su klonuli prorok ipak naviješta nadu da Jahve ostaje kralj svoga naroda, da će ga ponovno moći štovati u svojoj zemlji. Uvjet je odbaciti idolatriju i prihvatiti pravoga Boga. Bog, koji je vjerni Bog, pruža narodu mogućnost ostaviti kumire i obratiti se Jahvi. Na narodu je prihvatiti ili ne prihvatiti tu ponudu.

Ključne riječi: Ezekiel, proroci u Izraelu, Dekalog, prva zapovijed, idolatrija.

Uvod

Među autorima vlada konsenzus da je prorok Ezekiel bio sin nama nepoznatog svećenika imenom Buzi, kako je to pribilježeno u Ez 1,3: »Riječ Jahvina dođe Ezekielu, sinu Buzijevu, svećeniku u zemlji kaldejskoj, na rijeci Kebaru. Spusti se na me ruka Jahvina.« Prorok Ezekiel pripada svećeničkoj aristokraciji u Jeruzalemu.¹ Ovi su se pozivali na Sadoka kao svoga »praoca«. Vrijeme njegova djelovanja poklapa se s vremenom djelovanja proroka Jeremije.² Odveden je s prvom grupom egzilanata iz Judeje u Babilon godine 597. god.pr. Kr. gdje je zajedno s drugim egzilantima živio u mjestu Tel Abib na rijeci Kebaru vjerojatno u blizini grada Nippur: »Tako stigoh u Tel Abib, k izgnanicima koji življahu na rijeci Kebaru – onamo gdje se bijahu nastanili – te ostadoh među njima sedam dana kao omamljen« (Ez 3,15). Za razliku od proroka Izaije koji doživljava viziju i poziv u Hramu u Jeruzalemu, Ezekiel je pozvan procesom inskripturacije – on mora progutati svitak.³ Prema podacima iz Knjige proroka Ezekiel a to se dogodilo u petoj godini nakon deportacije, tj. 593. godine (Ez 1,2: »Petoga dana istoga mjeseca – godine pete otkako odvedoše u izgnanstvo kralja Jojakima«). Pozvan je u tridesetj godini života, jer je to prema tekstu Br 4,30 dob kada svećenici mogu stupiti u službu Božju. Od biografskih podataka još je poznato da je bio oženjen te da mu je žena nenadano umrla (Ez 24,18: »Ujutro tako pro-

¹ Usp. Othmar KEEL, *Die Geschichte Jerusalems und die Entstehung des Monotheismus*, I, Göttingen, 2007., 676–732, ovdje 676.

² Usp. John DRANE, *Uvod u Stari zavjet*, Zagreb, 2009., 160–165, ovdje 162; Frank-Lothar HOSSFELD, *Ezechiel/Ezechielbuch*, u: Hans Dieter BETZ i dr. (ur.), *Religion in Geschichte und Gegenwart*, II, Tübingen, 1999., 1846–1848, gdje autor citira Origena koji kao godinu rođenja proroka Ezekiel a stavlja 622. god. pr. Kr. u vrijeme Jošijine reforme u Judeji. Usp. Anto POPOVIĆ, *Od slike Božje do Božjeg sinovstva. Povezanost Staroga i Novoga zavjeta na primjeru egzegetsko-teološke analize odabranih svetopisamskih tekstova*, Zagreb, 2008., 121–151, ovdje 124–128; Celestin TOMIĆ, *Veliki proroci* (2 Kr, 2 Ljet, Iz, Jr, Ez, Mih, Nah, Sef, Hab), Zagreb, 1987.; Božo LUJIC, *Starozavjetni proroci*, Zagreb, 2010., 321–324.; Božo LUJIC, Nova budućnost omeđena uredbama i ispunjena duhom (Ez 40 – 48), u: *Biblija danas*, 5 (12) (2007) 3, 13–15; Anto POPOVIĆ, Znakovite radnje u Ezekielovoj knjizi, u: *Biblija danas*, 5 (12) (2007) 3, 3–7; Karlo VIŠATICKI, Strani narodi pred Jahvinim sudom (Ez 25 – 32), u: *Biblija danas*, 5 (12) (2007) 3, 8–9; Nikola HOHNJEC, *Djela proročka. Likovi i središnje proročke teme*, Zagreb, 2001., 39–48; Nikola HOHNJEC, Ezekiel – prorok viđenja, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 117 (1989.) 9, 164; Nikola HOHNJEC, Parabola o suhim kostima: obnova i uskrsnuće (Ez 37), u: *Biblija danas*, 5 (12) (2007) 3.

³ Ez 2,8 – 3,3: »A ti, sine čovječji, poslušaj što ću ti sada reći: Ne budi odmetnik kao što su oni rod odmetnički! Otvori usta i progutaj što ću ti sada dati! I pogledah, a to ruka k meni ispružena i u njoj, gle, svitak knjige. I razvi se knjiga preda mnom: bijaše ispisana izvana i iznutra, a u njoj napisano: 'Naricanje! Jecanje! Jauk!' I reče mi: 'Sine čovječji, progutaj što je pred tobom! Pojedi taj svitak, te idi i propovijedaj domu Izraelovu!' Otvorih usta, a on mi dade da progutam svitak i reče: 'Sine čovječji, nahrani trbuh i nasiti utrobu svitkom što ti ga dajem!' I pojedoh ga, i bijaše mi u ustima sladak kao med.«

rokovah narodu, a uveče mi žena umrije te sutradan uradih kao što mi bijaše zapovjedbena«). Prema tekstu 29,17 (»Godine dvadeset i sedme, prvoga dana prvoga mjeseca, dođe mi riječ Jahvina«), njegovo je djelovanje trajalo sve do 571. god. pr. Kr.⁴ Kao svećenik imao je u Jeruzalemu kvalitetnu izobrazbu, a čini se da su krugovi u kojima je odgojen bili dosta tolerantni prema štovanju slika i likova za razliku od drugih proročkih, odnosno deuteronomističkih krugova.⁵ Iz nekih njegovih tekstova možemo zaključiti da je imao određene psihičke smetnje (3,15.22-27; 25,25-27; 29,18), a neki tekstovi govore kako su mu ljudi dolazili i tražili savjet, Božju riječ, odnosno upute.⁶ Sve to skupa daje premalo biografskih podataka, tako da prorokova osoba ostaje čitatelju zapravo skrivena i nekako tajanstvena. Kao prorok, Ezekiel je uvijek u pozadini svojih riječi, odnosno naglašena je Božja riječ, a on koji tu riječ prenosi ponaša se diskretno i na sebe ne svraća pozornost. U središtu, u prvom planu, uvijek stoji Gospodin, Gospodinova riječ i djelovanje, a prorok se gotovo i ne spominje. U tome Ezekiel ostaje dosljedan u cijelom, po njemu nazvanom spisu. U Knjizi dominiraju vizije i bogata ikonografija. Dobar dio teksta su vizije i znakovite radnje.

U Starom zavjetu prorok Ezekiel spominje se u Knjizi Sirahovoj (Sir 49,8: »Ezekiel je vidio prizor slave koji mu je Bog pokazao na kolima kerubinskim«), dok se u Novom zavjetu uopće ne spominje, premda je motive i slike iz Ezekielove knjige preuzeo autor Knjige Otkrivenja.

⁴ Usp. Christoph RÖSEL, *Ezechiel*, u: Franz KÖGLER (ur.), *Herders neues Bibel Lexikon*, Freiburg im Breisgau, 2008., 199; John DRANE, *Uvod u Stari zavjet*, 163; Walther ZIMMERLI, *Ezechiel/Ezechielbuch*, u: Gerhard KRAUSE – Gerhard MÜLLER (ur.), *Theologische Realenzyklopädie*, X, Berlin – New York, 1993., 766–781, ovdje 769; Othmar KEEL, *Die Geschichte Jerusalems und die Entstehung des Monotheismus*, I, 683–684.

⁵ Othmar KEEL, *Die Geschichte Jerusalems und die Entstehung des Monotheismus*, I, 684.

⁶ Usp. Ez 8,1: »Godine šeste, šestoga mjeseca, petoga dana, dok sjedah u svojoj kući, a preda mnom starješine judejske, spusti se na me ruka Jahvina«; 14,1: »Uto k meni dođoše neki od starješina Izraelovih i sjedoše preda me«; 20,1: »Godine sedme, petoga mjeseca, desetoga dana, dođoše k meni neke od starješina izraelskih da se s Jahvom svjetuju. Posjedaše preda me«; 30,30-33: »A o tebi, sine čovječji, sinovi naroda tvoga kazuju uza zidove i na kućnim vratima i govore jedan drugom: 'Hajde da čujemo kakva je to riječ došla od Jahve!' I hrle k tebi kao na zbor narodni; i narod moj sjeda preda te i sluša tvoje riječi, ali ih ne izvršuju: naslađuju se njima u ustima, a srce im ide za nepravедnim dobitkom. I gle, ti si za njih kao slatka pjesma uz glazbu otpjevana glasom umilnim: riječi ti slušaju, ali ih ne izvršuju. Ali kad sve ovo dođe – gle, već dolazi – znat će da prorok bijaše među njima!«

Po svom opsegu (48 poglavlja) Knjiga proroka Ezekielia pripada skupini velikih proroka u Septuaginti, Vulgati te katoličkom kanonu, odnosno skupini mlađih proroka prema hebrejskom kanonu.

Ezekielov spis je prema autorima strukturiran u četiri dijela. I ovdje postoji konsenzus da u spisu nalazimo: 1. Poruke prije razorenja Jeruzalema⁷ (1,1 – 24,27); 2. Proroštva protiv stranih naroda (25,1 – 32,32); 3. Proroštva o budućem spasenju⁸ (33,1 – 39,29); 4. Vizija novog Hrama⁹ ili Ezekielov zakon (40,1 – 48,35).

Druga podjela sastoji se od triju dijelova (1 – 24: opomene Izraelu; 25 – 32: prijatnje protiv Izraela i Egipta; 33 – 48: riječi spasenja)

Treća podjela sastoji se od samo dva dijela koja odgovaraju fazama prorokova propovijedanja. Prvi dio su kritike (1,1 – 33,21), a drugi dio riječi spasenja u budućnosti (33,22 – 48,35).¹⁰

Glede istraživanja Knjige proroka Ezekielia treba napomenuti tri smjera u kojima se egzegeti kreću.¹¹

- a) holistički pristup, koji cjelokupno djelo pripisuje proroku Ezekielu, a najznačajniji predstavnici su američki egzegeti Moshe Greenberg i Daniel Isaac Block.
- b) dijametralno oprečno takvom pristupu stoje njemački egzegeti Joachim Becker i Udo Feist, koji Knjigu proroka Ezekielia smatraju apokaliptičkom pseudoepigrafijom.
- c) srednji put između tih dviju skupina zauzima komentar njemačkog autora Waltera Zimmerlija koji zastupa teoriju kontinuiranog pisanja djela, a ovaj put slijedi većina njemačkih egzegeta.

Prorok je »čovjek Božji«¹², od Jahve poslan prenositi ne svoju, nego Božju riječ. Stoga i Ezekiel ostaje u pozadini, a naglašena je Božja riječ koju prenosi. Više slučajeva u Starom zavjetu pokazuje da su proroci imali svoje učenike, proročke škole.¹³ Ti bi učenici onda zapisivali, odnosno prikupljali govore svoga učitelja i tako ih sačuvali od zaborava. Proročki su spisi nastajali u više

⁷ *Zagrebačka Biblija* stavlja odgovarajući podnaslov »I. Prije opsade Jeruzalema« a kao početak stavlja tekst 3,22 – 24,27. Ovdje je tekst 1,1 – 3,21 percipiran kao uvod, odnosno poziv proroka. Usp. Christoph RÖSEL, *Ezechiel*, 199–200.

⁸ U *Zagrebačkoj Bibliji* nalazimo naslov »III. Za opsade Jeruzalema i nakon nje«.

⁹ Usp. Erich ZENGER (ur.), *Einleitung in das Alte Testament*, Stuttgart, 52004., 489–506, ovdje 499.

¹⁰ Usp. Othmar KEEL, *Die Geschichte Jerusalems und die Entstehung des Monotheismus*, I, 681–682.

¹¹ Usp. Frank-Lothar HOSSFELD, *Ezechiel/Ezechielbuch*, 1847.

¹² Usp. Adalbert REBIĆ, *Prorok – čovjek Božji*, Zagreb, 1996.

¹³ 2 Kr 2,3 naziva ih »proročki sinovi« (»A proročki sinovi koji su boravili u Betelu iziđoše Elizeju u susret i rekoše mu: 'Znaš li da će danas Jahve uzeti tvoga gospodara iznad tvoje glave?'«). Usp. 2 Kr 4,1: »Žena jednoga od proročkih sinova zamoli Elizeja ovako...«

stadija, vrlo rijetko u komadu, tako da je na njima sudjelovalo više autora od početka pa do konačnog teksta. »Knjiga proroka Ezekijela dijeli dakle, u stanovitoj mjeri sudbinu drugih proročkih knjiga. Ali ujednačenost oblika i nauka potvrđuje nam da su ti učenici vjerno sačuvali misao i općenito, sam učiteljev izraz.«¹⁴

Prema gore navedenoj podjeli ovaj je tekst dio prvog dijela Knjige. Tematski izgleda kao zatvorena cjelina. Podijeljen je u dva dijela, koji tematski odgovaraju jedan drugomu,¹⁵ a tematika je Jošuin izlazak iz Egipta, sud u pustinji, Jahvin zahtjev ostaviti kumire i štovati samo njega, Jahvu. Ovo poglavlje ponavlja već ranije od proroka spomenutu tematiku. Starješine dolaze proroku i na početku teksta Ez 8 – 11¹⁶, zatim na početku odlomka 14,1-11¹⁷, kao i u našem tekstu 20,1. Oni dolaze proroku po odgovor na točno određeno pitanje. Jahve ne želi dati odgovora osim suda i ukazivanja na grijeh otaca, kako stoji u tekstu 20,4. Prorok umjesto odgovora drži starješinama, koji su došli k njemu čuti riječ Božju, lekciju iz povijesti, govori im o grijesima Izraela u povijesti.¹⁸ On ih treba »suditi«¹⁹, odnosno ukazati na njihove gnusobe, »gadosti otaca njihovih«²⁰, grijeha iz njihove prošlosti. Stilistički problem je tekst u 20,31 i 20,33, a ni 20,32 kao kraj prvog dijela poglavlja nije razjašnjen. Sadržajno ovaj tekst ima više elemenata: 1. slično kao u Ez 16, gdje je govor o grijesima Jeruzalema, ovdje u 20,1-31 imamo grijeha cijelog Izraela; 2. slijede riječi spasenja u 20,32-44. Hans F. Fuhs vidi u takovoj podjeli poglavlja na dva dijela (ukori i prijetnje: 1 – 31 te riječi spasenja: 32 – 44) rezultat redakcijskog rada.²¹

1. Izraelove opačine (Ez 20,1-31)

Ovaj je tekst jasno strukturiran: u 20,1-3 starješine žele konzultirati Jahvu i stoga dolaze proroku preko kojega se nadaju dobiti odgovor; u 20,4-5a prorok ima nalog odbiti starješine, on im govori o grijesima i opačinama iz dosadašnje

Usp. isto tako za Samuela 1 Sam 19,18-24 gdje se radi o učenicima koji su se okupljali oko Samuela.

¹⁴ Usp. *Jeruzalemska Biblija*, Zagreb, 2004., 1061–1062.

¹⁵ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, Neukirchen-Vluyn, ²1979., 433–459, ovdje 437.

¹⁶ Usp. Ez 8,1: »Godine šeste, šestoga mjeseca, petoga dana, dok sjedah u svojoj kući, a preda mnom starješine judejske, spusti se na me ruka Jahvina.«

¹⁷ Usp. Ez 14,1: »Uto k meni dođoše neki od starješina Izraelovih i sjedoše preda me.«

¹⁸ Usp. Georg Albert COOKE, *The Book of Ezekiel*, Edinburgh, 1970., 212–226, ovdje 213.

¹⁹ Usp. Ez 22,2: »Sine čovječji, hoćeš li suditi, hoćeš li suditi gradu krvničkom? Pokaži mu sve gnusobe njegove!«; 23,36: »I još mi reče Jahve: 'Sine čovječji, hoćeš li suditi Oholi i Oholibi, pokazati im njihove gadosti?'«

²⁰ Usp. Ez 16,2: »Sine čovječji! Pokaži Jeruzalemu sve gadosti njegove!«

²¹ Usp. Hans F. FUHS, *Ezechiel 1 – 24*, Würzburg, ²1986., 102–109, ovdje 102.

povijesti; 20,5b-26 je povijesni pregled (od obećanja izvođenja iz Egipta sve do davanja Zakona koji bi trebali držati); 20,27-29, redci koji su sekundarni,²² govore o zauzimanju zemlje i grijesima koje je narod tamo činio; 20,30-31 donosi obrazloženje odbijanja odgovora s Jahvine strane.

20,1-5a: »Godine sedme, petoga mjeseca, desetoga dana, dođoše k meni neke od starješina izraelskih da se s Jahvom svjetuju. Posjedaše preda me. I dođe mi riječ Jahvina: 'Sine čovječji! Govori starješinama Izraelovim! Reci im: Ovako govori Jahve Gospod: 'Došli ste me pitati za savjet? Života mi moga, nećete me pitati!' – riječ je Jahve Gospoda. Hoćeš li im suditi, hoćeš li suditi, sine čovječji? Pokaži im gadosti otaca njihovih. Reci im: Ovako govori Jahve Gospod: 'Onoga dana kad izabrah Izraela i ruku stavih na potomstvo doma Jakovljeva te im se objavih u zemlji egipatskoj, zakleh im se: Ja sam Jahve, Bog vaš!'«

Kao što je gore već spomenuto, starješine dolaze proroku i žele Božju riječ, Božji odgovor na svoje goruće pitanje koje se tiče kraja egzila, deportacije.²³ Neki autori navode čak točan datum kada su starješine došle proroku. Bilo bi to 14. kolovoza 591. god. pr. Kr.²⁴ Abraham Malamet²⁵ sugerira da bi se moglo raditi o ispunjenju proročanstva »lažnog« proroka Hananije, koji predviđa obnovu upravo u to vrijeme.²⁶ Jahve se zaklinje da neće dati odgovora jer se narod, čiji ga predstavnici dolaze tražiti, ogriješio o njega. Okrenuo se od njega i otišao svojim putem, putem koji vodi u propast. Stoga prorok dobiva zapovijed to reći narodu i tako ga pripremiti na promjenu mentaliteta, stava, na obraćenje. Izraz »Hoćeš li im suditi...« nalazimo još u Ez 22,²⁷ gdje je sličan kontekst. Masoretski tekst upotrebljava ovdje izraz *špt*, što je *terminus technicus* za sudske procese.²⁸ »Gadosti otaca njihovih« – *aet toabot abotam*, sadržajno se može dovesti u korelaciju sa r. 30 *atem nitm'eim veahare šiqucim atem zoniim*. Tako

²² Usp. *Isto*.

²³ Usp. *Biblija. Sveto pismo staroga i novoga Zavjeta*, preveo Ivan Evanđelist Šarić, Zagreb, ²2007, 831, bilješka: »Narodni glavari ponovno dolaze k proroku da preko njega pitaju Gospodina za daljnju kob Izraela.« Usp. Hans F. FUHS, *Ezechiel 1 – 24*, 102.

²⁴ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 441; Richard Anthony PARKER – Waldo Herman DUBBERSTEIN, *Babylonian Chronology 626 B.C.–A.D. 75*, Rhode Island, 1956.

²⁵ Citirano prema: Moshe GREENBERG, *Ezechiel 1 – 20. Mit einem Vorwort von Erich Zenger*, Freiburg – Basel – Wien, 2001., 425.

²⁶ Usp. Jr 29,3-4: »Do dvije godine vratit ću na ovo mjesto sve posuđe Doma Jahvina koje je Nabukodonozor, kralj babilonski, odavde uzeo i odnio u Babilon. A tako i Jekoniju, sina Jojakimova, kralja judejskoga, i sve izgnanike judejske, koji dospješe u Babilon, također ću vratiti na ovo mjesto – riječ je Jahvina – jer ću skršiti jaram kralja babilonskoga.«

²⁷ »Sine čovječji, hoćeš li suditi, hoćeš li suditi gradu krvničkom?«

²⁸ Usp. Gerhard LIEDKE, *špt*, u: Ernst JENNI – Claus WESTERMANN, *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*, I, München – Zürich, ³1978., 999-1009 (dalje: THAT).

r. 4 govori o grijesima, gadostima otaca, a r. 30 poistovjećuje sadašnju generaciju s pustinjskom generacijom, generacijom otaca, koja se je onečistila na način da se »prostituira« hodeći za »gadostima«, što je sinonim za kumire.²⁹

20,5 donosi izraz *bahar*, koji je tipičan za deuteronomističkog autora, a radi se o izabranju. Bog je izabrao Izraela kao narod, a iz te činjenice slijedi obveza za Izrael poštivati Zakon. Radi se o ljubavi Božjoj prema Izraelu, koja očekuje poslušnost i vjernost naroda.³⁰

Bog diže svoju ruku *va'esa' jadi*³¹ i potvrđuje svoje riječi. Inače ova gesta označava dozivanje trećega kao svjedoka i jamca dviju strana, u ovom slučaju Izraela i Jahve. Jahve se veže uz svoj narod, objavljuje se svom narodu (*va'ivad' lahem*), slično kao u tekstu Izl 20,2.³² Objavljujući svoje ime, Jahve na taj način objavljuje tajnu svoje osobe svome narodu, on dolazi u sferu koja je na dohvat čovjeku i više ne može biti siguran da njegovo ime neće biti zloupotrijebljeno od strane ljudi, premda u Izl 20,7³³ nalazimo prijetnju da Bog ne oprašta onima koji se ogriješe o njegovo ime.³⁴ Božje je ime objavljeno narodu, uključeno je u njegovu povijest, bit će štovano, ali je uvijek otvorena mogućnost da to ime bude isto tako obeščašćeno.

20,6: »Toga im se dana rukom podignutom zakleh da ću ih izvesti iz zemlje egipatske u zemlju koju za njih izabrah, u zemlju kojom teče med i mlijeko, od svih zemalja najljepšu.«

Tekst je sadržajno identičan onom iz Izl 6,8.³⁵ Ovdje Ezekiel ne govori o patrijarsima kojima je dano obećanje, nego je subjekt obećanja Izrael u Egiptu.

²⁹ Riječ *šiqac* (korijen *šqc*) se u hebrejskoj Bibliji pojavljuje ukupno 46 puta uvijek u značenju »gadost«. Kod Ez izraz nalazimo devet puta uglavnom u kombinaciji s izrazom *toebah*, odnosno *gillulim*. Usp. David Noel FREEDMAN – Andrew WELCH, *šqc*, u: G. Johannes BOTTERWECK – Helmer RINGGREN (ur.), *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, VIII, Stuttgart – Berlin – Köln, 1973., 461–465 (dalje: ThWAT).

³⁰ Usp. Hans WILDBERGER, *bhr*, u: THAT, I, 275–299, ovdje 277–278. Autor donosi statistiku upotrebe ovog glagola u cijelom Starom zavjetu. Glagol se upotrebljava u profanom i teološkom kontekstu. Glede teološkog konteksta razlikuje se upotreba u kontekstu Boga ili čovjeka. Glagol je *terminus technicus* autora D, odnosno deuteronomističke škole i pojavljuje se u Pnz 29 puta, a u djelima deuteronomističke škole 20 puta. U teološkom kontekstu Bog je subjekt, on odabire Izrael kao narod ili pojedinca. U istom smislu glagol *bahar* upotrijebljen je i u našem kontekstu. Bog je odabrao izraelski narod. Usp. Jan BERGMANN – Helmer RINGGREN – Horst SEEBASS, *bahar*, u: ThWAT, I, 592–608.

³¹ Usp. Fritz STOLZ, *ns'*, u: THAT, I, 109–117, ovdje 111. Radi se o antropomorfizmu. Bog kod zakletve diže ruku.

³² »Ja sam Jahve, Bog tvoj, koji sam te izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva.«

³³ »Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga, jer Jahve ne oprašta onome koji uzalud izgovara ime njegovo.«

³⁴ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 444.

³⁵ »Dovest ću vas u zemlju za koju sam se zakleo da ću je dati Abrahamu, Izaku i Jakovu i dat ću vam je u baštinu, ja, Jahve.«

O nevoljama u Egiptu ne govori ništa. Ezekiel je poznavao patrijarhe, kako nam govori r. 5, gdje se spominje »kuća Jakovljeva«, ali ih ovdje svjesno ili nesvjesno ignorira. Jahve je osobno odabrao zemlju za Izrael; to je zemlja u kojoj »teče med i mlijeko«, zemlja koja je od svih zemalja najljepša. Autori ovdje vide moguću aluziju na rajsku ljepotu i njezinu mitološku pozadinu³⁶ koja se može naći u starijim izvorima Petoknjižja. Oznaka zemlje kao ukras (*cbj*) novijeg je datuma i pojavljuje se u vremenu neposredno prije Ezekiel³⁷ i polako postaje *terminus technicus* za Obećanu zemlju.

20,7: »I rekoh im: Odbacite od sebe sve gadosti što vam oči privlače i ne kaljajte se kumirima egipatskim jer – ja sam Jahve, Bog vaš!«

U tekstu stoje paralelno »gadosti« (*šiqucim*) i »egipatski kumiri« (*gillule micrajim*),³⁸ koji su sadržajno jednaki. Razlog odbacivanja idola tekst donosi na kraju retka: zbog svetosti Božje (ja sam Jahve, Bog vaš). Walther Zimmerli ovdje govori o pravnoj terminologiji koja je vrlo jasno naglašena i naglašava pojedinca.³⁹ Štovanje drugih božanstava, kumira ili gadosti nikako se ne može tolerirati uz štovanje Jahve.

20,8: »Ali se oni odvrgoše od mene i ne htjedoše me poslušati: nijedan ne odbaci gadosti koje mu oči zaniješ e i ne okani se kumira egipatskih. Tad odlučih izliti gnjev svoj na njih i iskaliti srdžbu na njima u zemlji egipatskoj.«

Narod je već u Egiptu postao nevjeran, »odvrgnuo se« od Jahve i slijedio egipatska božanstva. Jahve se žestoko rasrdio na svoj narod ali ga nije kaznio u Egiptu, jer bi čineći tako samo naškodio vlastitom imenu i izvrgnuo bi kako sebe, tako svoj narod ruglu Egipćana.

20,9-12: »Ali radi imena svojega – da se ne kalja na oči naroda među kojima obitavahu i pred kojima im bijah objavio da ću ih izvesti izvedoh ih iz zemlje egipatske i odvedoh ih u pustinju; i dadoh im svoje uredbe i objavih svoje zakone, koje svatko mora vršiti da bi živio; dadoh im i svoje subote, kao znak između sebe i njih, neka znaju da sam ja Jahve koji ih posvećujem.«

Gospodin je objavio svoje ime pred narodima i sada bi kažnjavanje Izraelaca u Egiptu značilo profanaciju toga imena, cijeli bi mu se svijet rugao. Slične motive nalazimo već u tekstovima koji opisuju scenu sa zlatnim teletom.

³⁶ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 444, autor ovdje navodi H. Gressmanna. Usp. Hugo GRESSMANN, *Der Messias*, Göttingen, 1929.

³⁷ Usp. Jr 3,19: »A ja rekoh: Kako da te ubrojim među sinove i dam ti zemlju slasti, baštinu, najljepši biser među narodima!«

³⁸ Izraz *gillul*, u značenju idola, kumir nalazimo 48 puta u hebrejskoj Bibliji. Od toga čak 39 puta kod Ez, a 9 puta u tekstovima koji su blizu Ez. Zajedno s izrazima *elilim* i *šiqucim*, te vjerojatno *terafim*, pripada terminologiji polemike sa stranim božanstvima i potječe iz svećeničkih krugova. Usp. Horst Dietrich PREUSS, *gillulim*, u: ThWAT, II, 2–5.

³⁹ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 445.

Mojsije moli Jahvu neka ne kazni narod u pustinji, jer će mu se inače Egipćani narugati.⁴⁰ Tako Jahve ostaje vjeran svojim obećanjima, izvodi narod iz Egipta, dovodi ga u pustinju, gdje mu daje zapovijedi prema kojima mora živjeti. Ezekiel već ranije spominje obdržavanje zapovijedi kao pretpostavku, preduslov za život.⁴¹ Osim toga, ovdje imamo i subotu kao znak Saveza Božjega s ljudima, premda povijesno govoreći subotu uz obrezanje imamo tek u vrijeme babilonskog sužanjstva kao znak Saveza.⁴²

20,13-20: »Ali se i u pustinji dom Izraelov odmetnu od mene: nisu hodili po mojim uredbama; odbaciše moje zakone, koje svatko mora vršiti da bi živio; subote moje oskrvnjivahu. I zato odlučih u pustinji gnjev svoj na njih izliti da ih zatrem. Ali ni toga ne učinih radi svojeg imena, da se ono ne kalja pred narodima kojima ih naočigled izvedoh. Ali im se zakleh u pustinji da ih neću uvesti u zemlju koju sam im bio dao, u zemlju kojom teče med i mlijeko, od svih zemalja najljepšu, jer odbaciše moje zakone, i ne hodiše po mojim uredbama, i subote moje oskrvnjivahu, a srce im iđaše za njihovim kumirima. Oči se moje ipak sažališe da ih ne zatrem. I tako ih u pustinji ne uništih, nego rekoh sinovima njihovim u pustinji: 'Ne hodite po uredbama svojih otaca, ne čuvajte zakona njihovih i ne kaljajte se kumirima njihovim! Ja sam Jahve, Bog vaš! Po uredbama mojim hodite, čuvajte i vršite moje zakone i svetkujte moje subote, neka one budu znak između mene i vas, kako bi se znalo da sam ja Jahve, Bog vaš!«

Narod se ni u pustinji nije držao zakona Jahvina. Grijeh je zapravo dvostruk: s jedne strane, nisu hodili putem Jahvinim, ostavili su Jahvu, a s druge strane priklonili su se kumirima naroda. Ne govori se više specifično o egipatskim kumirima, nego je naglašena Božja zapovijed (uredbe i zakoni). Drugi veliki prijestup jest zanemarivanje subote kao dana Jahvina. Triput se u ovom odsjeku narodu spočitava kršenje subote. Čineći tako, raspalili su gnjev Božji koji izaziva osvetu i samo ih Božja uvidavnost spašava od zaslužene kazne. Ta se kazna odgađa, odnosno preinačuje na način da sva generacija iz pustinje mora izumrijeti i neće ući u Obećanu zemlju te moraju dugo lutati pustinjom.

⁴⁰ Usp. Izl 32,12: »Zašto bi Egipćani morali reći: 'U zloj ih je namjeri i odveo, tako da ih smakne u brdinama i izbriše s lica zemlje!' Smiri svoj gnjev i ljutinu; odustani od zla svome narodu!«

⁴¹ Usp. Ez 18,9: »Tko [...] po mojim naredbama hodi i čuva moje zakone, postupajući po istini – taj je zaista pravedan i taj će živjeti, riječ je Jahve Gospoda.«

⁴² Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 447. Usp. Fritz STOLZ, *šbt aufhören, ruhen*, u: THAT, II, 863–869. Prema ovom autoru čak 15 puta imamo izraz *šbt*, kod Ezekielu, a radi se o obdržavanju subote, kao dana počinka. Također usp. Moshe GREENBERG, *Ezechiel 1 – 20*, 429–430, koji pretpostavlja slavljenje subote već ranije u vrijeme kralja Manašea, odnosno u kasno predužanjstvo vrijeme.

20,21-26: »Ali se i sinovi odmetnuše od mene: po mojim uredbama nisu hodili i nisu čuvali ni vršili mojih zakona, koje svatko mora vršiti da bi živio, a subote su moje oskvrnjivali. I zato odlučih gnjev svoj izliti i iskaliti srdžbu svoju na njima u pustinji. Ali opet ruku svoju sustegoh radi svojeg imena, da se ono ne kalja pred narodima kojima ih naočigled izvedoh. No zakleh se u pustinji da ću ih raspršiti među narode i rasijati po zemljama, jer nisu vršili mojih zakona i jer prezreše moje uredbe i jer subote moje oskvrnjivahu i oči upirahu u kumire svojih otaca. I zato im dadoh uredbe koje ne bijahu dobre, zakone koji usmrćuju da se oskvrnjuju svojim prinosima, provodeći kroz oganj svoju prvorodenčad. Htjedoh tako da ih zastrašim, neka znaju da sam ja Jahve.«

U tekstu se ponavlja već u r. 13-14 spomenuta shema Izraelove nepokornosti i Božje srdžbe. Opet prevladava Božja vjernost: Bog »susteže« svoju ruku⁴³ i ne čini narodu ništa nažao. Zakletva u pustinji se očito ispunila u vrijeme Ezekielu, kada je narod raspršen i »rasijan po zemljama«. Dvije stvari Jahve predbacuje svom narodu: ostavljanje njega, svoga Boga, klanjanje kumirima, te ne obdržavanje subote, dana Jahvi posvećena. R. 25 je ovdje enigmatičan. Autori taj tekst interpretiraju kao temelj za žrtvovanje prvorodenaca.⁴⁴ Čini se da je ta praksa oživljena u vrijeme kraljeva Ahaza i Manašea i to kao doslovno shvaćanje Božje zapovijedi o žrtvovanju prvorodenaca, a ista je žrtva mogla biti zamijenjena životinjskom žrtvom. Tekst se može isto tako odnositi na Tofet⁴⁵ u hinomskoj dolini, gdje se prakticiralo žrtvovanje djece.⁴⁶ S tom je praksom prekinuto u vrijeme kralja Jošije, koji je isključio strane kultove, a Tofet dao uništiti.

20,27-31: »Sine čovječji, reci domu Izraelovu: 'Ovako govori Jahve Gospod! I ovim me oci vaši još uvrijediše: nevjerom mi se iznevjeriše! Kad ih uvedoh u zemlju koju im se zakleh dati, gdje god bi ugledali povišen brežuljak ili stablo krošnjato, prinosili bi žrtve, donosili izazovne prinose, metali mirise

⁴³ U tekstu Tuž 2,8: »Jahve naumi razvaliti zidove kćeri sionske. Nape uže mjerničko, ne ustegnu ruku od rušenja. Predziđe, zidine zavi u tugu: oronuše zajedno«, Jahve nije sustegnuo svoju ruku, nego je kaznio svoj narod. Usp. Ps 74,11.

⁴⁴ Usp. *Jeruzalemska Biblija*, 1242, bilj. a; Moshe GREENBERG, *Ezechiel 1 – 20*, 432; Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 449; Othmar KEEL, *Die Geschichte Jerusalems und die Entstehung des Monotheismus*, I, 498, gdje autor zastupa drukčije mišljenje i tekst 31,23 (»sve što podnosi vatru – provucite kroz vatru i bit će očišćeno. Ipak, neka se očisti i vodom očišćenja. A sve što ne podnosi vatru provucite kroz vodu«) tumači kao obred čišćenja. Metalni se predmeti provlače kroz vatru, drugi kroz vodu i tako postaju čisti. Jedan i drugi obred, bilo čišćenje vatrom ili vodom osposobljavaju predmet (ili osobu) za kult.

⁴⁵ Mathias STUBHAN, Tofet, u: Franz KÖGLER (ur.) *Herders neues Bibel Lexikon*, 752.

⁴⁶ Usp. 2 Kr 23,10: »Oskvrnuo je Tofet u dolini Ben Hinom, kako nitko ne bi svoga sina ili kćerku provodio kroz oganj u čast Moleku.«

ugodne, nalijevali ljevanice. Upitah ih: što li znači ta uzvišica na koju se penjete? I tako osta ime 'bama', uzvišica, do dana današnjega.

Zato reci domu Izraelovu: 'Ovako govori Jahve Gospod: Ne kaljate li se i vi kao oci vaši, ne provodite li i vi blud s gadostima njihovim? Kaljate se prinoseći im darove, provodeći kroz ogranj svoje sinove u čast svim kumirima svojim sve do dana današnjega. I da me onda za savjet pitaš, dome Izraelov! Života mi moga – riječ je Jahve Gospoda – nećete me za savjet pitati!«

Starješine dolaze po savjet, ali moraju čuti teške riječi opomene. Tekst nastavlja kritiku poganskih bogoslužja koja su Izraelci prakticirali. Radi se o vremenu nakon ulaska u Obećanu zemlju, kada su nastavili grijешiti protiv Jahve. Radi se o kultu, koji je za Izraelce zabranjen, naime štovanje uzvišica (hebr. *bamah*). Ovdje je štovanje drugih bogova označeno kao »blud«. ⁴⁷ Uzvišice, ovdje označene kao *bamah*, u starijim su, preddeuteronomističkim tekstovima bile legalna mjesta bogoslužja, a onda su centralizacijom kulta zabranjene ⁴⁸ i u deuteronomističkim tekstovima označavaju ilegalna mjesta štovanja, odnosno mjesta štovanja Jahve izvan Jeruzalemskog hrama. ⁴⁹ Ta reforma naime predviđa samo jedno mjesto kulta – u Hramu u Jeruzalemu. U praksi se Izraelci nisu držali zakona Jahvina i sada taj račun dolazi na naplatu. Odgovor je tvrd i glasi: »Života mi moga [...] nećete me za savjet pitati.«

2. Riječi spasenja (Ez 20,32-44)

20,32-38: »I neće se zbiti o čemu sanjate kad govorite: 'Bit ćemo kao drugi narodi, kao narodi ostalih zemalja što služe drveću i kamenju.' Života mi moga – riječ je Jahve Gospoda – vladat ću vama rukom krepkom i mišicom uzdignutom, u svoj žestini svoje jarosti. Izvest ću vas iz naroda, skupiti vas iz svih zemalja u koje bijaste raspršeni rukom krepkom i mišicom uzdignutom, u svem plamu jarosti moje! Odvest ću vas u pustinju naroda i ondje vam licem u lice suditi! Kao što sudih ocima vašim u pustinji zemlje egipatske, i vama ću suditi – riječ je Jahve Gospoda! Provest ću vas ispod štapa svojega, podvrći vas brojevnju: razlučit ću između vas sve koji se pobuniše i odvrgoše od mene: izvest ću

⁴⁷ *Ahare šiqucim... zonim*. usp. *znh*, u: Ludwig KÖHLER – Walter BAUMGARTNER, *Hebräisches und aramäisches Lexikon zum Alten Testament*, Leiden, 1967; Seth ERLANDSSON, *zanah*, u: ThWAT, II, 612–619, ovdje 617.

⁴⁸ Usp. Post 28,18: »Rano ujutro Jakov uzme onaj kamen što ga bijaše stavio pod glavu, uspravi ga kao stup i po vrhu mu izlije ulja«; Post 28,22: A ovaj kamen koji sam uspravio kao stup bit će kuća Božja. A od svega što mi budeš davao za te ću odlagati desetinu.«

⁴⁹ Moshe GREENBERG, *Ezechiel 1 – 20*, 434.

ih iz zemlje u kojoj kao došljaci borave, ali – u zemlju Izraelovu nikad ući neće! I znat ćete da sam ja Jahve!«

R. 32 djeluje kao rezignacija. Izrael će nestati kao narod, bit će raspršen među narodima, jer je Jahve tako odlučio. Kao i drugi, okolni narodi služit će kumirima (ovdje označeni kao »drveće« i »kamenje«), a ne više svome Bogu. Ne ostaje im ništa drugo, nego proces asimilacije, nestanka među narodima. S druge strane Božji odgovor donosi »drastične« mjere⁵⁰ koje će Jahve poduzeti kako bi spriječio nestanak Izraela, ali koji će ujedno snažnom rukom konačno prisiliti Izraela da slijedi Božji zakon. Jahve će sakupiti Izraela iz svih zemalja i Izrael će kao narod i dalje živjeti, ali po Božjem zakonu. Ovdje je govor o novom Izlasku iz kuće ropstva, ovaj puta ne iz Egipta, nego iz raznih naroda i zemalja u kojima se sada nalazi.⁵¹ Ovdje se može raditi o egzilantima, koji su još 722. god. pr. Kr. odvedeni iz Sjevernog kraljevstva, i koji su isto tako raspršeni. Ideju novog Izlaska će kasnije razviti Deuteroizaija. Ovdje upotrijebljena terminologija podsjeća nas na terminologiju prvog Izlaska gdje se često spominju izrazi »jakom rukom« i »mišicom ispruženom«.⁵² Pustinja koja se spominje jest tipološka slika koja podsjeća na egipatsku pustinju. Kao pastir, koji poznaje svoje stado, tako će Jahve identificirati svoj narod i to svakog pojedinca. Jahve je ovdje, ako si scenu predstavimo kao sudski proces, tužitelj i ujedno sudac, kojega se ne može izbjeći. Nije jasno što će se dogoditi s pojedincima »koji se pobuniše i odvrgoše« od Jahve,⁵³ ali se kaže da neće postići cilj, ulazak u Obećanu zemlju. Naglašeno je da je život pojedinca ovisan o životu zajednice; ono što se dogodi zajednici, dogodit će se i pojedincu.

20,39-44: »A vi, dome Izraelov' – ovako govori Jahve Gospod – 'samo idite i dalje služite svaki svom kumiru! Jednom ćete, kunem vam se, poslušati i nećete više kaljati moje sveto ime svojim prinosima i kumirima: na svetoj gori mojoj, na visokoj gori Izraelovoj – riječ je Jahve Gospoda – služit će mi sav dom Izraelov, u svojoj zemlji. Ondje će mi oni omiljeti i ondje ću iskati vaše podizanice i prinose vaših prvina sa svim svetinjama. Omiljet ćete mi kao miris ugodan kad vas izvedem iz naroda i skupim iz zemalja u kojima bjestе rasijani. I na vama ću očitovati svetost svoju naočigled svih naroda. Tada ćete znati da sam ja Jahve, kada vas dovedem u zemlju Izraelovu, u zemlju koju se zakleh dati očevima vašim. Ondje ćete se spomenuti svih svojih putova i ne-

⁵⁰ Usp. Moshe GREENBERG, *Ezechiel 1 – 20*, 434–435.

⁵¹ Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 454.

⁵² Usp. Adam S. van der WOUDE, *hʒq fest sein*, u: THAT, I, 538–541, ovdje 541. Izraz se upotrebljava kao *terminus technicus* za spasonosni čin izvođenja iz Egipta.

⁵³ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 456.

djela kojima se okaljaste: sami ćete sebi omrznuti zbog nedjela što ih počiniste. I tada ćete spoznati da sam ja Jahve kad, radi imena svojega, ne postupim s vama po zloći vaših putova ni po vašim pokvarenim djelima, dome Izraelov! Tako govori Jahve Gospod!«

Gospodin će djelovati u svom narodu. Konačna odluka o tome tko će biti uvršten u broj onih kojima će se Jahve smilovati, a tko će biti odbačen, još nije donesena.⁵⁴ Svakako, Jahve ne želi propast, nego spas svoga naroda. On ponavlja zahtjev odbaciti kumire i lažno bogoštovlje, a obratiti se njemu, na njegovoj Svetoj gori. Ovdje imamo aluziju na dva druga proročka teksta, koja govore o kraju dana, kada će se narodi skupiti na gori doma Jahvina.⁵⁵ Služit će Jahvi na gori Jahvinoj, a ne na uzvišicama, na kojima su se odvijala ilegalna bogoslužja. Jeruzalem (ponovno) postaje duhovni centar svijeta. Ovdje je definitivno riječ o novom Izlasku, jer će sav dom Izraelov služiti Bogu u svojoj zemlji. Milost će se Božja iskazati na povratnicima, koji će svoj cilj ostvariti u priklanjaju Jahvi koji, zbog svoje vjernosti, svoja obećanja drži do kraja. Ovaj tekst govori ljudima koji su već klonuli i koji više ne mogu vjerovati da još uvijek postoji budućnost u Bogu. Naviješta veliku radost da Bog ostaje kraljem svoga naroda i u najtežim trenucima, da počinje iznova kod onih koji su već osuđeni i koji misle da više nema nade.⁵⁶ Božje djelovanje se razlikuje od ljudskoga. Pali čovjek počinje iznova, često puta negirajući svoj pad, a Jahve djeluje konzistentno držeći se prvotnih obećanja. Izraelci su pozvani i onda, kada su »sve lađe potonule«, služiti Jahvi, svome Bogu, a ne kumirima, božanstvima stranih naroda. Narod koji se »upusti« s Jahvom i vjeruje u budućnost s njime, imat će života i u budućnosti.

Umjesto zaključka

Ez 20 nalazi svoje mjesto u okviru Dekaloga, točnije rečeno u okviru prve zapovijedi. Prva Božja zapovijed nalaže Izraelcima štovanje Jahve kao jedinog

⁵⁴ Usp. *Isto*.

⁵⁵ Iz 2,2-3: »Dogodit će se na kraju dana: Gora Doma Jahvina bit će postavljena vrh svih gora, uzvišena iznad svih bregova. K njoj će se stjecati svi narodi, nagnut će mnoga plemena i reći: 'Hajde, uzidimo na Goru Jahvinu, pođimo u Dom Boga Jakovljeva! On će nas naučiti svojim putovima, hodit ćemo stazama njegovim. Jer će iz Siona Zakon doći, iz Jeruzalema riječ Jahvina'«; Mih 4,1-2: »Dogodit će se na kraju dana: Gora Doma Jahvina bit će postavljena vrh svih gora, uzvišena iznad svih bregova. K njoj će se stjecati svi narodi, nagnut će mnoga plemena i reći: 'Hajde, uzidimo na goru Jahvinu, u Dom Boga Jakovljeva! On će nas naučiti' svojim putovima, i hodit ćemo stazama njegovim. Jer će sa Siona Zakon izaći, riječ Jahvina iz Jeruzalema.'«

⁵⁶ Usp. Walther ZIMMERLI, *Ezechiel 1 – 24*, 459.

Boga i samim tim isključuje štovanje svakog drugog božanstva.⁵⁷ Ne isključuje se postojanje drugih božanstava, tako da je još prerano govoriti o nekom čistom monoteizmu. Ona su jednostavno prisutna što biblijski tekstovi vrlo jasno pokazuju. Prorok Ilija, čije ime je zapravo njegov životni program (*Elijahu* = Moj Bog je Jahve), ne negira postojanje Baala i pokušava na vrlo impresivan način dokazati sljedbenicima Baala da je Jahve jedini, pravi Bog. Ez 20 skicira dugu povijest Izraelovih grijeha i to treba vidjeti na liniji deuteronomističke predaje, točnije rečeno pradeuteronomija.⁵⁸ On počinje od egipatskih božanstava, *gillule micrajim*, o kojima nemamo točnijih podataka u samoj Knjizi Izlaska. Ovaj grijeh Ezekiel nalazi, odnosno stavlja već u vrijeme boravka Izraelaca u Egiptu. Prigovara narodu i zbog drugih stranih kultova kao što je kult uzvišica (*bamot*), odnosno eventualno žrtvovanje djece u Tofetu u dolini Ben Hinom (usp. 2 Kr 23,10). Osim toga prorok prigovara narodu grijeha protiv subote, koja nije obdržavana. Aktualizacija onda glasi: ne pogani, koji Jahvu ne poznaju, nego vaši predci su oni koji su grijeshili protiv Jahve.⁵⁹ Tako Ezekiel smatra da je Izrael kao narod kriv, jer je grijeshio protiv Boga i skrivio katastrofu koju sada proživljava. Katastrofa nije kraj pripovijesti nego ujedno obećanje za budućnost. Tekst se ne zaustavlja samo na osudi, nego daje nadu u povratak, drugi Izlazak. Ideju drugog Izlaska nalazimo kod proroka Hošee, koji pretpostavlja ponovni odlazak u pustinju i čišćenje, pokajanje naroda (usp. Hoš 2,16s) da bi kao narod završili u Jeruzalemu, na Svetoj gori Jahvinoj. Tamo će narod spoznati svoj grijeh, ostaviti božanstva naroda i vratiti se svome Bogu.

⁵⁷ Usp. Erik AURELIUS, »Ich bin der Herr, dein Gott«. Israel und sein Gott zwischen Katastrophe und Neuanfang, u: Reinhard Gregor KRATZ – Hermann SPIECKERMANN, *Götterbilder, Gottesbilder, Weltbilder*, I: Ägypten, Mesopotamien, Persien, Kleinasien, Syrien, Palästina, Tübingen, 2006., 324–345, ovdje 341.

⁵⁸ Usp. Othmar KEEL, *Die Geschichte Jerusalems und die Entstehung des Monotheismus*, II, Göttingen, 2007., 838–840, ovdje 840. Autor upotrebljava izraz DtrG = Grundschrift des Deuteronomiums.

⁵⁹ Usp. *Isto*.

Summary

EZ 20 AND MORAL IMPLICATIONS

Karlo VIŠATICKI

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Petra Preradovića 17, p.p. 54, HR – 31 400 Đakovo
KVisaticki@gmx.net

The introduction to this article gives a brief biography of the prophet Ezekiel. The information is quite discreet so that we cannot really refer to it as a biography but rather a brief outline with minimal information. The prophet Ezekiel is called by the Lord during the time of Babylonian captivity. Referring to the actual writings, the article offers some suggestions how to divide the texts in the books of Ezekiel. However, it needs to be pointed out that no consensus exists amongst authors regarding these divisions. The text in Ez 20, which is analysed in the article, has a symptomatic title – Israel's infidelities. The elders come to the prophet and demand a concrete response regarding their captivity, how long will it last. The prophet however speaking in God's name begins to list the sins the Israelites had committed since departing Egypt to the very moment the elders approach the prophet. The Israelites practised worshipping other gods which was in direct opposition to God's commandment which is explicit and demands that they worship only Yahweh and no other gods. The prophet doesn't offer any concrete answer regarding the end of their captivity but he leaves room for hope that God will have mercy on his people. The final decision has not been made yet because Yahweh does not wish to destroy the people but to save it. It is up to the Israelites to reject idols and other gods and to worship only Yahweh and not in high places (bamot) but in Jerusalem which will become the spiritual centre of the world. The prophet nevertheless prophesies hope for those who have despaired and that Yahweh remains with his people so that they may worship him once again in their own land. The pre-condition is to reject idolatry and to accept the true God. The God who is a loyal God. The God who offers his people the opportunity to reject idols and to turn to Yahweh. It is up to the people to accept or not accept God's offer.

Key words: Ezekiel, prophets in Israel, Decalogue, First commandment, idolatry.